

V posledních letech se stále častěji objevují diskuse na téma vztahu trestní spravedlnosti a hromadných sdělovacích prostředků. Dochází ke kolizi různých práv a zájmů – práva na informaci a práva informovat, práva na ochranu soukromého života, práva na presumpci nevinu, práva na spravedlivý proces atd. a jejich rovnováhu je často velice obtížné udržet.

Soudobá demokratická společnost klade na fungování svých institucí kromě jiného požadavek transparentnosti, veřejnost chce participovat na její kontrole. Jakákoli zrakům veřejnosti uzavřená instituce budí nedůvěru. To se týká především trestní justice, jejíž podstatou je trestat, tedy zasahovat do základních práv a svobod jednotlivce. Patrná je snaha nedopustit, aby se výkon soudnictví nedostal do pozice tzv. „kabinetní justice“. Právo na veřejné projednání věci je obecně vnímáno jako nástroj veřejné kontroly justice. Pojem veřejnosti se podává jako protiklad tajnosti. Kontrola justice může spočívat v přímé účasti veřejnosti na soudních jednání, což je představa, která se však víceméně podobá fikci. Stěžejní a nenahraditelnou úlohu tak v tomto směru představují hromadné sdělovací prostředky, které mohou významně přispět ke zlepšení práce trestní spravedlnosti, ke „vzdělávání“ laické veřejnosti a představují tak ono pomyslné nastavení zrcadla justičním orgánům. Nicméně každá mince má dvě strany a za určitých okolností tak mohou média představovat i nebezpečí pro řádný a nestranný výkon orgánů. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Evropský soud“) na toto nebezpečí upozornil: „Jestliže se veřejně přetřásají okolnosti týkající se věci způsobem, že veřejnost je vedena k tomu, aby si předem učinila vlastní závěr, je zde riziko, že ztratí respekt a důvěru k soudům. Jestliže veřejnost vede k návyku sledovat pseudoprocesy v médiích, může mít dlouhodobě škodlivé následky pro uznání soudů jako orgánů povolaných řešit právní konflikty.“¹

Problematika veřejnosti trestních řízení a jejich publicity přináší řadu závažných otázek. Převáží právo obviněného na spravedlivý proces nebo právo veřejnosti na informace? Jaké informace lze veřejnosti poskytnout? Do jaké míry může být soud, resp. porota ovlivněna sdělovacími prostředky či tlakem veřejného mínění? Na tyto a další otázky jsem se pokusila ve své práci odpovědět.

Na problematiku zpravodajství týkajícího se trestního řízení a novinářské profese je třeba pohlížet v celém kontextu. Novináři opírají svou činnost zejména o právo na svobodu projevu. Proto jsem v následujícím textu vyšla z podstaty tohoto institutu a z jeho definice, jak vyplývá z čl. 17 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a z mezinárodních úmluv, které jsou dle čl. 10 Ústavy součástí českého právního řádu. Zároveň jsem se věnovala legitimním zájmům, pro které je možno svobodu projevu omezit, včetně odkazů na judikaturu Ústavního soudu ČR a Evropského soudu a mezinárodního srovnání. Vzhledem k tomu, že hranice veřejnosti a do jisté míry tedy i možnost realizovat právo na informace přímo při jednání soudu je výrazněji limitována ve věcech mládeže (v tomto kontextu se vynořily i názory, zda se jedná o ústavně konformní úpravu), zaměřila jsem se i na tento aspekt. Samostatnou kapitolu jsem věnovala roli veřejných sdělovacích prostředků a jejich vlivu na trestní řízení v USA, neboť tamní přístup médií k informacím týkajících se trestního řízení představuje v porovnání s evropskými zkušenostmi diametrální odlišnosti a v podstatě vedl až k vytvoření fenoménu tzv. „media trials“ (mediálních procesů).